

Alternatieve geneeskunde

Probleemstelling

Een van de vele vragen waarmee de ambtsdrager bij de ambtelijke zorg rondom ziekte en ziekbed geconfronteerd kan worden, is de vraag of we gebruik mogen maken van alternatieve geneeskunde. Hoe kijkt men daar in de Gereformeerde Gemeenten tegen aan?

Wat moet de ambtsdrager antwoorden als hem zo'n vraag gesteld wordt? Is het bijbels verantwoord om bij ziekte hulp te zoeken via de weg van alternatieve geneeskunde, hetzij als eerste keus, hetzij als tweede probeersel, wanneer de reguliere geneeskunde geen oplossing biedt? Dat er tussen reguliere en alternatieve geneeskunde verschil is in medische zin, weet iedereen, maar de vraag is nu of die beide methoden ethisch wel gelijkwaardig zijn.

Maakt men in de alternatieve geneeskunde gebruik van door God in de natuur gelegde krachten of begeeft men zich, als men de hulp van een alternatiefgeneeskundige inroept, op het terrein van magie en occultisme? Zijn binnen de alternatieve geneeskunde alle methoden die er bestaan onderling allemaal gelijkwaardig, of zijn sommige ethisch wel tolerabel en andere op grond van de Bijbel per se niet? Over welke van deze vormen van therapie kan en mag je, persoonlijk en/of ambtelijk, oprecht tot God bidden om Zijn zegen?

Zoals het met zovele zaken het geval is, geldt ook in dit geval: een rechtstreeks antwoord op de vraag naar het ethisch verantwoord zijn van alternatieve geneeskundige methoden is in de Bijbel niet te vinden. Het begrip alternatieve geneeskunde is pas ontstaan lang nadat de Bijbel voltooid was.

Bij het denken over geneeswijzen dient een aantal zaken te worden overwogen:

1. Wat zegt de Bijbel over ziekte en genezing?
2. Wat verstaan we onder reguliere geneeskunde?
3. Wat verstaan we onder alternatieve geneeskunde?
4. Wat zijn de verschillen tussen reguliere en alternatieve geneeskunde?

5. Welke misverstanden dienen opgeruimd te worden?
6. Wat zijn speciale aandachtspunten voor de ambtsdrager?

Ziekte en genezing in de Bijbel

Ziekten zijn een gevolg van de zonde, zo leert ons Gods Woord. Vanaf de vroegste tijden reeds heeft de mens genezing gezocht voor zijn kwalen. Uit de ongewijde geschiedenis weten we dat er al in de Oudheid ‘artsen’ waren, mensen die hun werk maakten van het ‘genezen’ van anderen. De Bijbel spreekt daar zo niet over. In de bijbelse tijd wendde men zich in Israël bij ziekte nog al eens tot de Godsgezant, de profeet of de priester, om via hem van de Heere hulp en genezing te bekomen. In Zijn lankmoedigheid en barmhartigheid heeft de Heere ook vaak verlichting van druk willen geven. Vele genezingen zijn ons bekend, zowel uit het Oude, als uit het Nieuwe Testament (zie bijvoorbeeld 2 Kon. 5:14; Jes. 38:16; Mark. 3:10 en vele andere plaatsen). De vermelde genezingen zijn dikwijls wondergenezingen.

Genezing mag gezocht en geneeskundige hulp mag geboden worden op grond van de plicht tot naastenliefde en de dienst der barmhartigheid. Maar de Bijbel leert ons ook dat genezing van de gevolgen van de zonde slechts genezing ten dele is. De Heere Jezus genas vele zieken, zowel lichamelijk als psychisch zieken, maar waar Hij een zieke genas, plaatste Hij Zijn genezend werk altijd in het teken van de heilsboodschap: de vergeving der zonde en de komst van Zijn Koninkrijk. De lichamelijke genezing was er een teken van dat Hij ook de ziel kon genezen.

Ook bij heidenen was en is er het ingeschapen besef dat er een hoger Wezen boven ons is (“hetwelk wij God noemen”, *N.G.B.* art 1; Hellenbroek, *Voorbeeld der Goddelijke waarheden*, hoofdstuk I). Op grond van dit besef verwachtten zij genezing als ze bepaalde afgoden door offers e.d. voor zich zouden kunnen winnen en gunstig stemmen.

Deze denkbeelden, namelijk dat genezing door de een of andere spirituele kracht tot stand gebracht wordt, vinden we nog steeds op allerlei wijzen terug in vele, vooral in oosterse alternatieve geneeswijzen.

Op voorhand kunnen we al stellen dat dergelijke alternatieve geneeswijzen door ons zullen moeten worden afgewezen, omdat Gods Woord

ons leert dat wij geen spirituele of hogere macht naast of buiten Christus mogen erkennen.

Wat verstaan we onder reguliere geneeskunde?

Onder wetenschappelijke of reguliere of gewone geneeskunde verstaan we de geneeskunde die plaatsvindt op basis van verstandelijk handelen: scherp waarnemen met de zintuigen, nauwkeurig vastleggen wat je ziet, logisch en wetenschappelijk denken en concluderen.

De reguliere geneeskunde vindt haar oorsprong bij de oude Grieken. De Grieken waren sterk in logica en wetenschappelijke benadering. Teksten uit de Bijbel zoals Handelingen 17:21 (*Die van Athene nu allen, en de vreemdelingen, die zich daar onthielden, besteedden hun tijd tot niets anders dan om wat nieuws te zeggen en te horen*) en 1 Korinthe 1:22 (*Overmits [...] de Grieken wijsheid zoeken*) bevestigen dat.

De Grieken kenden een aparte godheid der geneeskunde: Asklepios. Asklepios werd in de verre oudheid vereerd in de gedaante van een slang. Later werd hij gezien als een zoon van Apollo, de Griekse afgod van licht, rechtvaardigheid en heil. Asklepios werd toen afgebeeld als jonge man, maar wel nog altijd met een heilige slang bij zich (vandaar de esculaap als teken van de geneeskunde). In de aan Asklepios gewijde tempels kwamen vele zieken om genezen te worden. Het is in deze tempels van Asklepios dat de oorsprong ligt van de wetenschappelijke geneeskunde. Deze tempels van Asklepios met hun priesters werden namelijk belangrijke centra van medische ervaring. De afgodspriesters kenden weliswaar niet de oorzaak van de ziekten, maar door ervaring werden zij kundig in het herkennen van ziektebeelden. Zij leerden het verloop van ziekten enigszins te voorspellen en ontwikkelden ook enig inzicht in de waarde van bepaalde (voornamelijk plantaardige) geneesmiddelen bij bepaalde kwalen. Zo werd genezing een combinatie van goddelijk, priesterlijk ingrijpen en verstandelijk denken, bijvoorbeeld in de toediening van geneesmiddelen. In Pergamus was een tempel van deze slangengod Asklepios (zie Openbaring 2:13: *daar de troon des satans is*).

Het was vooral een Hippocrates van Kos (460-337 v. Chr.), priester van Asklepios in de tempel te Kos, die zorgde dat alle waarnemingen over ziektebeloop en genezing bij de tempelbezoekers uitvoerig maar zakelijk werden vastgelegd. Hij liet alle gegevens zorgvuldig ordenen en ontdeed ze van allerlei elementen van bijgeloof en magie. Zodoende werd deze Hippocrates een van de grondleggers van de wetenschappelijke geneeskunde. Hij wordt dan ook wel beschouwd als de vader van de westerse geneeskunde.

Hippocrates had een hoge ethische opvatting van de taak en roeping van de geneesheer. Hij liet al zijn leerlingen de naar hem genoemde 'eed van Hippocrates' afleggen. De eed die artsen tot in de tegenwoordige tijd nog steeds afleggen bij het behalen van hun artsdiploma, is een verkorte versie van deze eed.

In de loop der eeuwen is deze natuurwetenschappelijk georiënteerde geneeskunde steeds verder ontwikkeld. Vooral in de laatste eeuw heeft ze, dank zij de ontwikkelingen in de exacte wetenschappen en techniek, een bijna duizelingwekkende vlucht genomen. Denk bijvoorbeeld aan terreinen als immunologie, cardiologie en transplantatiegeneeskunde, waar een eeuw geleden nog niets van bekend was.

Zo werd wetenschappelijke geneeskunde steeds meer een vorm van exact en natuurwetenschappelijk denken. Wetenschap probeert door waarnemen, onderzoeken, uitproberen en denken de werkelijkheid te verklaren. Exact wetenschappelijk denken is voor veel wetenschappers moeilijk te combineren met de geestelijke dimensie van de schepping (wel aangeduid als 'het bovennatuurlijke'). Zo komt het dat het in de wetenschap net lijkt alsof God niet bestaat. Men spreekt in dat verband wel van het methodisch atheïsme van de wetenschap.

Men noemt deze benadering van denken in oorzaak en gevolg ook wel cartesiaans denken, naar René Descartes, een Franse wijsgeer uit de zeventiende eeuw, wiens wijsgerig stelsel gebaseerd was op de stelling: cogito, ergo sum = ik denk, dus ik ben. Deze cartesiaanse denkwijze heeft – sinds de tijd van de Verlichting – een grote invloed gehad op heel onze cultuur. Zodanig, dat wij allen ons tot op zekere hoogte iets van die wijze van benadering en van dat denken hebben eigengemaakt. Tot de tijd van de Verlichting schreef men vele ziekten toe aan het werk van boze geesten, maar daarna probeerde men alles rationeel te verklaren. Een versje in een achttiende-eeuws catechismusboekje (waarvan de dichter ons onbekend is) geeft het aldus weer:

God zij eeuwig lof en eer:

er is geen duivel meer.

Waar is hij dan gebleven?

Het verstand heeft hem verdreven!

Door de Verlichting – zo kan men gerust stellen – is het cartesiaans denken en is de moderne wetenschap de belangrijkste oorzaak van de secularisatie van onze cultuur geworden.

Let wel, dit wil niet zeggen dat iedere persoon die wetenschap bedrijft, ook metterdaad atheïst zou moeten zijn. In de moderne wetenschap ontkent men niet direct het bestaan van God en valt men ook het geloof niet direct aan, maar wel tracht men alles te verklaren in termen van oorzaak en gevolg: het ene is logisch gevolg van het andere. Uit wat er is, volgt automatisch het volgende. Zo'n strikt wetenschappelijke benadering van de schepping schetst een beeld van de werkelijkheid waarin met de Schepper van dit alles, met God en met Zijn onderhouding en regering, geen rekening meer gehouden wordt. Alsof Hij misschien dan nog wel alles geschapen heeft, maar er verder in elk geval niet meer naar omziet!

Ook in de geneeskunde heeft zich deze ontwikkeling voorgedaan. En dat betekent dat in de officiële geneeskunde meer en meer een materialistisch mensbeeld is gaan overheersen. Het lichaam en de ziel van de mens werden in toenemende mate als twee gescheiden eenheden gezien. Nu is een materialistisch mensbeeld een goed werkmodel om bepaalde exacte werkwijzen te ontwikkelen die tot heil van de mensheid kunnen zijn. Maar de reguliere geneeskunde, zowel wat het lichamelijke als wat het geestelijke betreft, is daardoor wel erg zakelijk geworden en dikwijls ver van geloof en religie, ja, van de zieke mens zelf, af komen te staan. "Ben ik dat wel? Niet mijn orgaan is ziek, maar ikzelf ben ziek." En de klacht: "De dokter was drukker met zijn apparatuur en laboratoriumcijfers dan met mijzelf" is dikwijls niet geheel ongegrond. Met name voor het begrip 'ziel', de zetel van de relatie van het scep-sel tot zijn Schepper, is in de huidige psychologie en psychiatrie dikwijls maar weinig of geen plaats.

Terwijl toch nooit vergeten mag worden dat volgens het bijbels mensbeeld de mens meer is dan materie en de Bijbel juist leert: *Maar zoekt éérst het Koninkrijk Gods en Zijn gerechtigheid, en al deze dingen (zie de context) zullen u toegeworpen worden* (Matth. 6:33) en: *Maar één ding is nodig* (Luk. 10:42). Een bijbels mensbeeld is bijvoorbeeld heel duidelijk beschreven in de *Ethisch-methodische notities*¹, waarheen hier korthedshalve wordt verwezen. Dat is een mensbeeld waarin plaats is voor de zeer bijzondere verhouding tussen God en mens, de Schepper en de naar Zijn beeld geschapen mens. Een mensbeeld waarin rekening gehouden wordt met de eeuwigheidsbestemming van de mens. Een materia-

listisch mensbeeld heeft zijn ernstige beperkingen.

¹ Rapport aan de Generale Synode 1987 van de Gereformeerde Gemeenten, Utrecht 1989.

Conclusie: de vorderingen in de reguliere geneeskunde mogen grote zegeningen genoemd worden, maar tegelijk is er ook een geweldige verarming: gezondheid en ziekte, het leven van de mens worden weinig of niet gezien in het licht der eeuwigheid. Iemand schreef: "Penicilline vervangt het gebed."

Wat verstaan we onder alternatieve geneeskunde?

Naarmate in de officiële geneeskunde meer en meer een materialistisch mensbeeld ging overheersen, ontstond er ook verzet tegen. Dat behoeft niet te verwonderen. Als reactie op het cartesiaans denken bleek toch bij velen de behoefte te bestaan om de mens meer als een éénheid van lichaam en psyche te beschouwen. Men drukt dit vaak als volgt uit: "Het is immers de zieke mens die aandacht verdient en niet alleen de ziekte van die mens." Er kwam een vlucht van mensen die hun heil zochten in een andere benadering. En een mogelijkheid om de zieke mens anders te benaderen biedt de alternatieve geneeskunde.

Het begrip alternatieve geneeskunde is wel gedefinieerd als: "alle vormen van diagnostiek en therapie die weliswaar gericht zijn op het behandelen van de zieke mens, maar die niet berusten op wetenschappelijke gegevens en die niet aan de medische faculteiten of erkende instituten worden onderwezen". Korter gezegd: alternatief is alles wat niet wetenschappelijk is en niet binnen het artsenmonopolie valt. En hoewel er hier en daar aan universiteiten wel bijzondere leerstoelen zijn voor sommige vormen van alternatieve geneeskunde, geeft deze definitie wel redelijk goed aan wat bedoeld wordt.

Het begrip alternatieve geneeskunde bestaat sinds 1865. In dat jaar vaardigde minister mr. dr. Jan Rudolf Thorbecke (1796-1872) de wet uit waarin het staatstoezicht op de uitoefening der geneeskunst werd geregeld. Het uitoefenen van de geneeskunde werd voortaan alleen toegestaan aan hen die een universitaire (natuurwetenschappelijke) medische opleiding hadden gevolgd. Toen werd wetenschappelijke

geneeskunde dus de officiële geneeskunde en al het andere alternatieve geneeskunde.

Onder alternatieve geneeskunde vallen van algemeen geaccepteerde tot zeer bizarre methoden. Voorbeelden van alternatieve geneeswijzen zijn: planten- en kruidengeneeskunde, homeopathie, hypnose, hypnotherapie, acupunctuur, acupressuur, voetreflexmassage, kleurentherapie en iriscopie, maar ook aromatherapie, Ayurvedische geneeskunde, biofeedback, chiropraxis, geleide verbeeldingskracht, macrobiotiek, natuurgeneeskunde, reflexzone-therapie, ontspanningstechnieken, traditionele Chinese geneeskunde, yoga, ‘touch therapy’ en verschillende stromingen binnen de massage. Alternatieve geneeskunde omvat dus een zeer groot en ook zeer divers terrein.

Alternatieve geneeskunde kent niet alleen het toepassen van medicijnen, diëten en voedingssupplementen, maar onder alternatieve geneeskunde vallen ook allerlei technieken, verplichte meditaties en veranderingen van levensstijl. Alternatieve therapieën zijn afkomstig uit vele vakgebieden en tradities. Een groot aantal ervan is gebaseerd op oosterse filosofie (bijvoorbeeld de idee van energiebanen en het evenwicht tussen Yin en Yang) en op het gedachtegoed van de New Age (holisme, zie hierna).

De maatschappelijke betekenis van alternatieve geneeskunde is groot. De belangstelling ervoor is in ons land bepaald niet minder dan in de rest van de wereld. Vóór 1960 waren er in ons land nog niet veel alternatieve genezers, maar nadien nam de alternatieve geneeskunde een hoge vlucht. Paul van Dijk telde in zijn *Compendium voor niet-universitaire geneeskunde*², dat in 1976 uitkwam, al 98 verschillende diagnostiek- en behandelmethoden. In 1993 viel het getal 300, in 2004 zouden er inmiddels wel 404 verschillende vormen zijn. In 2004 werd geschat dat er al tussen de 12.000 en 15.000 alternatieve zorgverleners zijn, die bijna een zesde deel van de bevolking tot hun klantenkring mogen rekenen. Jaarlijks consulteren bijna 2,5 miljoen landgenoten de een of andere alternatieve genezer. In totaal vinden naar schatting zo’n kleine 15 miljoen consulten plaats. (Ter vergelijking: de ongeveer 7000 huisartsen in Nederland worden per jaar rond 60 miljoen maal geconsulteerd.)

Het gevoel dat het verbod op het onbevoegd uitoefenen van de geneeskunst niet in onze tijd past, maar dat mondige patiënten in het reguliere of het alternatieve circuit terecht moeten kunnen bij de hulpverlener van wie zij het meeste heil verwachten en dat die vrijheid niet verder moet worden ingeperkt dan noodzakelijk is in het belang van de patiënt, heeft ertoe geleid dat enkele jaren geleden het ministerie onder druk van de Tweede Kamer de regels voor alternatieve geneeswijzen versoepeld heeft. De wet uit 1865 is nu vervangen door de Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG). De wet BIG is een kaderwet, die alleen de grote lijnen aangeeft. De wet BIG spitst zich toe op de individuele gezondheidszorg, dat wil zeggen zorg die rechtstreeks is gericht op een persoon. In plaats van

het verbod op uitoefening van de geneeskunst is er nu een wettelijke regeling die het geneeskundig handelen in principe vrijlaat. Wel noemt de Wet BIG een aantal voorbehouden handelingen. Om te voorkomen dat door ondeskundig

² Paul van Dijk, *Geneeswijzen in Nederland, Compendium van alternatieve geneeswijzen*, Deventer 2003

handelen onaanvaardbare gezondheidsrisico's voor de patiënt ontstaan, mogen deze handelingen alleen worden verricht door daartoe bevoegde, dat wil zeggen geregistreeerde beroepsbeoefenaren. Bovendien is in de wet aan de vrijheid van medisch handelen een strafbepaling toegevoegd: het toebrengen van schade aan iemands gezondheid is strafbaar.

De Wet BIG introduceert voor een beperkt aantal beroepsgroepen een systeem van titelbescherming.

Wie een wettelijk geregeld beroep uitoefent, mag een publiekrechtelijk beschermde beroeps- of opleidingstitel voeren. Met het voeren van een beschermde titel maken beroepsbeoefenaren aan publiek en verzekeraars duidelijk op welk gebied zij daadwerkelijk deskundig zijn.

Bij wet worden acht beroepen geregeld: arts, psychotherapeut, tandarts, fysiotherapeut, apotheker, verloskundige, klinisch psycholoog en verpleegkundige.

De verdwijning van het verbod op de onbevoegde uitoefening van de geneeskunst betekent het einde van het stelsel van beroepsbescherming. Ieder die zich uitgeeft voor therapeut, heeft nu de wettelijke vrijheid gekregen zorg te verlenen, als hij/zij maar geen schade toebrengt aan iemands gezondheid.

Beoefenaren van de meest uiteenlopende manieren van therapie roepen bijna in koor dat men zich richt op de totaliteit van de mens. Doorgaans is een van de basisovertuigingen dat alles met alles samenhangt: geest en lichaam vormen één geïntegreerd geheel en beïnvloeden elkaar gedurig. In sommige theorieën vormt het menselijk lichaam zelfs één geheel met de hele kosmos (antroposofie). Men probeert tot herstel te komen van – zoals dat dan vaak genoemd wordt – ‘een verstoord energetisch evenwicht’ binnen het lichaam van de mens of tussen de mens en zijn omgeving. Als dit gelukt, zullen de ziekteverschijnselen terugwijken of verdwijnen. In de reguliere geneeskunde is men – wat ongenueanceerd gezegd – gericht op het ontdekken van defecten in kleine gedeelten van het menselijk lichaam. Men praat dan over een leverfunctie die gestoord is, een nier die niet goed werkt, een hartklep die is aangetast enz. Een alternatief geneeskundige daarentegen zal

ziekteverschijnselen verklaren door te stellen dat er een of ander 'evenwicht verstoord' geraakt is, dat stofwisselingsresten zich ophopen en dergelijke meer. Zijn bemoeienis moet dan bewerkstelligen dat het evenwicht hersteld wordt. Omdat alles met alles heet samen te hangen, zijn er honderden ingangen om iets aan het verstoorde systeem te doen. Alternatief geneeskundigen werken met diëten, natuurlijke medicijnen, het aanpakken van energiebanen enz. Het boek van Van Dijk geeft vele voorbeelden hoe men in de verschillende therapieën denkt genezing te zullen bereiken. Maar voor het gewone verstand te bevatten verklaringen hoe het werkt, kunnen haast nooit gegeven worden en zijn door de exacte wetenschappen nauwelijks te toetsen op werkelijkheidswaarde. Wetenschappelijke bewijzen voor de werkzaamheid zijn dan ook nooit geleverd.

Alternatieve geneeswijzen berusten dikwijls meer op een bepaalde (vaak heidense) filosofie of denkwijze over de schepping dan op opgedane kennis of ervaring. De theorieën over werkzaamheid liggen vaak ingebed in een bepaalde levensovertuiging of in een door een oosterse religie ideologisch ingekleurd holistisch mensbeeld. En in veel oosterse religies is sprake van een doorslaan van materialisme naar de radicaal andere kant: er is dan een óverschaten van het geestelijke en een voor minderwaardig houden van het stoffelijke, lichamelijke leven.

Enkele voorbeelden: energiebanen worden aangeprikt, speciale diëten voorgeschreven en symptomen worden in direct verband gebracht met bepaalde gebeurtenissen binnen het levensverhaal van de patiënt. Massage van drukpunten op de voetzool zou de functie van inwendige organen stimuleren. Evenzo zou het manipuleren van uit balans geraakte rugwervels genezende effecten op inwendige organen hebben. Een verstoord evenwicht van de vier lichaamssappen kan worden hersteld met bepaalde kruiden, die in originele samenstelling meer effect sorteren dan geëxtraheerde chemische onderdelen. Emotionele blokkades worden opgeheven, giftige stoffen afgevoerd en stimulerende injecties toegediend. Homeopathische geneesmiddelen worden gekozen op basis van alle aanwezige symptomen, inclusief de psychische toestand.

De meningsverschillen over de waarde van al dit soort alternatieve benaderingen blijven groot. Voorstanders van alternatieve therapieën beweren soms dat de in de reguliere geneeskunde toegepaste behandelingen genezing kunnen tegenhouden. Tegenstanders van alternatieve geneeskunde wijzen erop dat de reguliere geneeskunde alle therapieën

opneemt, als maar bewezen kan worden dat ze veilig en effectief zijn. Zij dagen de bepleiters van onbewezen behandelingen uit om het wetenschappelijk bewijs te leveren dat hun beweringen waargemaakt kunnen worden.

De gedachte dat lichaam en geest een eenheid vormen, zoals men die huldigt in een holistisch mensbeeld, klinkt op zichzelf genomen erg aantrekkelijk. Inderdaad heeft een materialistisch mensbeeld het gevaar in zich dat de aandacht zich alleen richt op de aard van de ziekte en op de fysische en technische mogelijkheden tot genezing, maar dat er voor de mens achter de kwaan en voor de wijze waarop hij zijn kwaan beleeft, nauwelijks aandacht is. Holistisch betekent: de gehele mens, in al zijn veelzijdigheid, is één. Er mag geen aandacht zijn voor alleen maar zijn organen of alleen maar zijn geest of alleen maar zijn omstandigheden. De holistische denkwijze probeert de mens in zijn fysiek, geestelijk en sociaal bestaan als eenheid te zien. Lichaam, ziel en de omgeving (de kosmos) moeten als één grote eenheid gezien worden (een New-Age-gedachte!).

Het woord 'holistisch' is afgeleid van het Griekse woord 'holos', dat 'totaal' betekent. Denk bijvoorbeeld aan het woord 'holocaust', dat verbranding van het totale Joodse volk betekent.

We moeten constateren dat in een holistisch mensbeeld de mens gezien wordt als een onderdeel van de schepping en levende in een betrekking tot al het andere geschapene. Maar helaas! Precies eender als in het materialistisch mensbeeld blijft ook in het holistische mensbeeld de Schepper Zelf en de relatie tot Hem, Die alles geschapen heeft, buiten beeld.

Verschillen tussen reguliere en alternatieve geneeskunde

Bij vergelijking van de paragrafen 2 en 3 zal het duidelijk worden dat het verschil tussen reguliere en alternatieve geneeskunde vooral daarin bestaat, dat een regulier geneeskundige zich in de keuze van zijn behandelmethodes in de eerste plaats laat leiden door wat zijn kennis, zijn ervaring en zijn begrip, kortom door wat zijn verstand hem ingeeft, en dat een alternatief geneeskundige daartegen-

over zijn koers meer laat bepalen door zijn overtuiging en zijn gevoel. De ethische vraag die hierbij rijst is: Waarop mag een mens meer vertrouwen: op zijn verstand of op zijn gevoel? Deze vraag is eigenlijk niet te beantwoorden, want: het verstand is verduisterd, de wil is verkeerd, de hartstochten zijn ongeregeld en de wandel is zondig, aldus Hellenbroek (*Voorbeeld der Goddelijke waarheden*, hoofdstuk XIII, vr. en antw. 17). Op geen van die kan en mag de mens ten volle zijn betrouwen stellen.

In de voorgaande paragrafen is ook al vermeld dat beide systemen uitgaan van een totaal verschillend mensbeeld. Voor werkelijk christelijke hulpverlening dient uiteraard een bijbels mensbeeld gehanteerd te worden. Aangetoond is dat noch de reguliere, noch de alternatieve geneeskunde van dit mensbeeld uitgaat. In de basisfilosofie van zowel wetenschappelijke geneeskunde als alternatieve geneeskunde is er geen aandacht voor de verhouding van de mens tot God en allebei de methoden nodigen meer uit om genezing te verwachten van menselijke prestatie dan van de genade van God. Beide methoden zijn wat hun uitgangspunt betreft atheïstisch, dat wil zeggen: zonder God. Daarom lijkt er in dit opzicht ethisch géén verschil te zijn tussen reguliere en alternatieve geneeskunde en zou je ethisch gezien van beide vormen van geneeskunde met evenveel recht gebruik kunnen maken.

Toch dienen we wel degelijk op te letten. Al te gemakkelijk wordt, mede op grond van de reclame, van alternatieve methoden gedacht dat er op een natuurlijke wijze gewerkt wordt en dat je het allicht eens proberen kunt. De wetenschappelijke geneeskunde zou men in principe atheïstisch (= zonder God) kunnen noemen. Vele alternatieve geneeswijzen daarentegen zijn niet alleen atheïstisch, maar moeten we zelfs antitheïstisch (= tegen God) noemen. In de reguliere geneeskunde is meestal slechts de rede bepalend, in vele alternatieve therapieën zitten werkelijk onchristelijke elementen: er is bijgeloof of er wordt gerekend met occulte krachten of machten. Wetenschappelijke geneeskunde onderzoekt de mogelijkheden die God in de schepping gelegd heeft en maakt van die mogelijkheden gebruik (helaas meestal zonder de Schepper erin te kennen en helaas ook wel met misbruik van die mogelijkheden), maar in vele vormen van alternatieve geneeskunde wordt niet alleen de Schepper miskend, maar worden allerlei andere geheime krachten en machten te hulp geroepen.

Anderzijds moet opgemerkt worden dat het werken met kruiden, zonder dat er iets anders bij te pas komt, ethisch geheel anders ligt dan bijvoorbeeld magnetisme. En daar ligt een probleem voor de ambtsdrager. Hoe kan hij uitvinden of een alternatieve geneeswijze gebaseerd is op bijgeloof of geloof in occulte beïnvloeding? En toch zou dat wel moeten, want in het laatste geval is het toch wel moeilijk, ja, is het onmogelijk en God ontierend, om bijstand en zegen van God af te smeken over een geneesmethode die volgens de theorie die erachter zit, gebruik maakt van de inzet van een occulte, boze macht!

Het is in het kader van dit hoofdstukje uiteraard ondoenlijk om een grondige en complete analyse te maken van alle bijgelovige, occulte en magische elementen die in de talrijke varianten van alternatieve therapie verborgen zitten. Daarom is het altijd raadzaam, voor de ambtsdrager en voor degene die therapie nodig heeft, om bij elke vorm van alternatieve geneeskunde van tevoren wat informatie te vergaren over de therapeut, over de filosofie of theorie die ten grondslag ligt aan zijn geneesmethode en over de wijze waarop hij ermee omgaat. Een boek met objectieve beschrijving van allerlei therapieën, zoals het boek van Paul van Dijk, *Geneeswijzen in Nederland*, kan hierbij veel informatie verschaffen, maar ook dan wordt alles nog niet altijd duidelijk.

Natuurlijk worden er ook minder ethisch beladen argumenten aangevoerd om de keuze in een bepaalde richting te laten vallen, bijvoorbeeld dat de alternatieve therapeut meer tijd neemt voor zijn patiënt en hem vaker terug wil zien. Dat er in praktische zin grote verschillen zijn tussen reguliere en alternatieve geneeskunde, is bekend. Argumenten tegen alternatieve geneeskunde zijn o.a. dat de werking van de methoden en medicijnen nauwelijks of niet onderzocht zijn en de werkzaamheid in ieder geval niet wetenschappelijk bewezen is. Ook over bijwerkingen en schadelijkheid van alternatieve middelen is weinig beschreven. De diagnose staat dikwijls niet vast en men loopt het risico de mogelijkheden van de reguliere geneeskunde te missen. Overheidscontrole ontbreekt. Wetenschappelijk geneeskundige behandelingen zijn reproduceerbaar, dat wil zeggen: bij hetzelfde ziektebeeld bij een aantal personen zal eenzelfde behandeling eenzelfde resultaat opleveren, onafhankelijk van wie de methode toepast. Alternatieve behandelingen zijn niet reproduceerbaar: iedere behandelaar van eenzelfde kwaal

zal weer anders te werk gaan. Bij twijfel gaat de discussie in de gewone geneeskunde over het middel dat toegepast zal worden, bij alternatieve behandeling gaat het dan veeleer over de vraag voor welke denkmethode we zullen kiezen. In dit hoofdstuk wordt daar inhoudelijk verder niet op ingegaan.

Zeker is in elk geval dat de persoonlijke aandacht van de therapeut altijd een belangrijk positief effect heeft op genezing.

Enkele misverstanden

Over het verschil tussen regulier en alternatief bestaan ook veel misverstanden en daarom wordt een keuze wel eens gemaakt op onterechte gronden.

Hier volgen enkele van de meest gehoorde misverstanden.

a. De behandeling in de alternatieve geneeskunde is in tegenstelling tot die in de reguliere geneeskunde volledig natuurlijk.

Dit is een onwaarheid. Het is niet waar dat in alle methoden van alternatieve geneeskunde alleen maar natuurlijke stoffen gebruikt worden. Bovendien is het ook zo dat de begrippen natuurlijk en niet giftig elkaar niet dekken. Ook een natuurlijke stof kan giftig zijn, denk aan giftige paddenstoelen en slangen-gif, voorbeelden van stoffen die in de alternatieve geneeskunde wel toegepast worden. Anderzijds zijn er vele geneesmiddelen die in de reguliere geneeskunde gebruikt worden, ook natuurlijke stoffen of van natuurlijke stoffen afgeleid.

b. Alternatieve behandeling is zonder risico's en de medicijnen zijn niet giftig.

Ook dit is een misverstand. Elke behandeling – of het nu een test, een behandeling, een therapie of een medicatie betreft, en of het op een conventionele of alternatieve wijze gebeurt – draagt een zekere mate van risico in zich. Altijd moet men zich afvragen of de te verwachten voordelen van wél behandelen wel opwegen tegen de nadelen van níet behandelen. Alternatieve behandelingen, zoals chelatietherapie, darmspoeling of gebruik van sterk laxerende plantenpreparaten, houden wel degelijk niet te verwaarlozen risico's in. Plantaardige preparaten die als voedingssupplementen worden verkocht, vallen niet

onder de wettelijke regels voor medicijnen en hoeven niet te voldoen aan normen voor kwaliteit of werkzaamheid. Alternatieve geneesmiddelen kunnen soms gevaarlijke interacties veroorzaken bij een gelijktijdig gebruik met reguliere medicijnen. Zo is bijvoorbeeld aangetoond dat Ginkgo biloba bloedingen kan veroorzaken na een operatie. Er zijn aanwijzingen dat Ginseng de werking van bloedverdunders kan verminderen. Knoflook kan de werking van de aids-remmer Saquinavir sterk verminderen. Ma-Huang kan effect hebben op het hart en is daardoor rond operaties extra gevaarlijk. Sint-Janskruid versnelt de afbraak van veel gewone geneesmiddelen waardoor de werking minder wordt.

Voor reguliere geneeskunde geldt een groot aantal wettelijke eisen met betrekking tot de veiligheid, zoals vakbekwaamheidseisen, kwaliteitseisen wat betreft de toegepaste geneesmiddelen, voorlichting en waarschuwing via bijsluiters voor geneesmiddelen enz. Voor alternatieve genezers en geneesmiddelen gelden al dergelijke eisen niet.

c. Als een persoon verbetert tijdens een behandeling, is het bewijs geleverd dat die behandeling werkzaam is.

Ook dit is niet waar. Het is altijd verblijdend als je hoort of constateert dat iemands conditie verbetert. Maar die verbetering mag niet per definitie aan de ingestelde behandeling toegeschreven worden. De verbetering kan bijvoorbeeld ook bij het natuurlijk verloop van de ziekte behoren of het placebo-effect kan verantwoordelijk zijn. En God staat boven elk middel. Dat geldt voor reguliere, maar even goed voor alternatieve middelen. Beweringen dat alternatieve behandelingen ‘werken’, zijn vaak gebaseerd op anekdotisch bewijs.

d. Alternatieve geneeskunde is goedkoop en beschermt mensen tegen woekerwinsten makende bedrijven.

Weer een misvatting. Reguliere medicijnen zijn vaak duur, maar ook alternatieve behandelingen kunnen honderdduizenden euro's kosten. In de industrie voor voedingsmiddelsupplementen bijvoorbeeld gaan miljoenen euro's om, waarbij zowel grote als kleine bedrijven veel energie steken in de marketing van hun producten.

Om een goede keus te kunnen maken, moet men goed geïnformeerd zijn. Alternatieve of complementaire therapieën variëren van het algemeen geaccepteerde tot het werkelijk bizarre. Goedkoopte wordt dan moeilijk aantoonbaar.

Wat zijn speciale aandachtspunten voor de ambtsdrager?

Alternatieve geneeskunde wordt door de reguliere geneeskunde met scepsis bekeken. Hoe meer men als regulier geneeskundige op de menselijke rede vertrouwt, des te heftiger is het verzet tegen de alternatieve geneeskunde. Uit het bovenstaande moge duidelijk geworden zijn dat de werkzaamheid van alternatieve methoden niet bewezen is. Maar ze kan ook niet absoluut uitgesloten worden. In ethisch opzicht kunnen alternatieve behandelwijzen slechts resoluut afgewezen worden wanneer ze berusten op theorieën of gepaard gaan met handelingen die duidelijk strijdig zijn met Gods Woord. Van niemand kan geëist of verwacht worden dat hij van alle ins en outs van alle behandelmethoden op de hoogte is. Het is bekend dat 4,7% van de artsen in Nederland wel eens alternatieve geneeskunde toepast en dat 6% van de bevolking wel eens een alternatieve therapeut consulteert. Het aantal consulten wordt geschat op 7,5 miljoen per jaar. Ook onder de leden van onze gemeenten is de vraag naar alternatieve behandelwijzen niet gering. Maar het is duidelijk dat de redenatie “Baat het niet, het schaadt ook niet” in al haar simpelheid niet zomaar gevolgd mag worden.

Hoe moet de ambtsdrager hiermee omgaan?

Of een bepaalde behandelmethode in het algemeen een bewezen werkzaamheid heeft of niet, en hoe groot de kans zal zijn dat ze in het bepaalde geval effectief zal zijn, is een vraag die niet bij de ambtsdrager, maar bij de behandelaar thuisheeft. Voor de ambtsdrager hoort dit niet bepalend te zijn ten aanzien van zijn al of niet meeleven bij ziekte van zijn gemeentelid. De ambtsdrager heeft veel meer te maken met de ethiek.

Het is goed mensen altijd te vragen welke argumenten ze hebben om voor alternatieve therapie te kiezen. Het mag niet moeilijk zijn begrip op te brengen dat mensen soms in plaats van, naast of na reguliere behandeling ook hun toevlucht nemen tot alternatieve

methoden. Vaak doen mensen het uit wanhoop. In andere gevallen omdat het vertrouwen in de reguliere geneeskunde is geschonden of omdat ze niet meer verder komen met conventionele methoden.

Zo is bijvoorbeeld bekend dat meer dan 50% van de kankerpatiënten tegelijkertijd ook wel zijn toevlucht zoekt in alternatieve methoden, vaak reeds in een vroeg stadium van hun ziekte. Men is nogal eens teleurgesteld in de conventionele behandelingen. Angst, negatieve verwachtingen van de gewone behandelingen en behoefte aan meer ondersteunende zorg zijn dan de drijfveren.

Anderen voelen zich aangesproken door de holistische terminologie: aandacht voor – zoals men dat noemt – de hele mens. Dat behoeft nog niet altijd te betekenen dat zulke mensen niet God boven zich zouden erkennen. Maar omgekeerd: bedenk wel dat het kiezen voor alternatieve therapie beslist niet in alle gevallen betekent dat men afziet van menselijk kunnen en dat men er bewust voor kiest om zijn toekomst in Gods hand te leggen. Ook het toevlucht nemen tot een alternatieve genezer en zijn systeem kan betekenen dat men in eerste instantie zijn vertrouwen stelt op iemand of iets buiten God. Rusteloos zoekt de mens, maar helaas! zo dikwijls bij het verkeerde adres.

Niet altijd is de keuze bepaald op grond van de filosofie die achter de bepaalde methode steekt. Maar indien de gekozen methode wel iets bijgelovigs of occults bevat, kan de hulpzoeker daardoor wel ongemerkt worden beïnvloed door een denken dat onbijbels is. Misschien is de hulpvrager daarvan in 't geheel niet op de hoogte. Of een methode bijbels ontoelaatbare elementen bevat, kan men alleen door uitgebreide kennisneming achterhalen. Wil de ambtsdrager meer zekerheid bekomen, dan vraagt hij dat aan degene die hem om hulp vraagt, informere hij bij de beoogde therapeut, of hale hij elders informatie. Bekennen dat men niet op de hoogte is van detailzaken, is geen schande.

Een aantal vragen die patiënt of begeleider (dus ook de ambtsdrager) bij twijfel of aarzeling over het wel of niet besluiten tot een bepaalde therapie alvast thuis zou kunnen overdenken of zo nodig ook aan de therapeut zou kunnen stellen, is:

- Vanuit welke visie benadert u mijn probleem en wat is het verschil daarin met de visie van een regulier geneeskundige?
- Hoe ziet u reguliere geneeskunde?
- Hoe staat u tegenover de Bijbel en Jezus Christus?

- Hoe verklaart u het ontstaan van mijn klachten en hoe komt u tot uw diagnose?
- Langs welke weg denkt u mij te kunnen helpen?
- Wat houdt uw behandeling in en hoe en waarom veronderstelt u dat die werkt?
- Is uw behandeling te combineren met reguliere behandeling en wat moet ik doen met de reguliere behandeling die ik tot dusverre ontving?
- Hoe controleert u en hoe en waaraan kan ik merken of uw behandeling succes heeft?
- Welke bijwerkingen moet ik eventueel van uw behandeling verwachten? Wat zijn de risico's?

Vragen over kosten, verhaalbaarheid op ziektekostenverzekeringen enz. kunnen extra informatie geven over de erkenning van de methode in het algemeen.

Een apart probleem voor diaconieën op dit gebied kan nog zijn de vraag in hoeverre diaconieën geroepen zijn allerlei veel geld kostende probeersels of noodgrepen van gemeenteleden mee te financieren. Diaconaal geld is geld van de gemeente en de diaconie dient dat te besteden “met onderscheidingsgave en voorzichtigheid, met blijmoedigheid en eenvoudigheid, met een bewogen hart en toegenegen gemoed, daar waar het van node is”. Niet alles wat door een zieke ondernomen wordt, dient klakkeloos door de diaconie gevolgd te worden. Een goede maatstaf en stelregel is om ook als diaconie niet, althans niet onbeperkt, geld te geven voor methoden en middelen die door de reguliere geneeskunde niet erkend zijn en door de gewone ziektekostenverzekeraars ook niet vergoed worden. Het is goed om te zorgen dat gemeenteleden tijdig van dit standpunt op de hoogte gebracht zijn.

Tenslotte

Wanneer een ambtsdrager geconfronteerd wordt met dit soort vragen, bedenke hij dat het zijn taak als ambtsdrager veeleer is mee te leven met de nood en het leed van de hulpvrager dan zich in te laten met de keuze van een methode van aanpak. De ambtsdrager is niet geroepen om te bidden voor systeem A of B, maar om te

bidden om genezing van de zieke. Bid niet voor iets waarvan u niet weet wat het is en zeker niet voor iets aan welks integriteit, werkzaamheid of oprechtheid u twijfelt. Bid altijd voor de medemens die in nood is en wegen zoekt om daaruit te komen, maar nooit voor een systeem dat u niet kent en waarvan u niet weet of het een goed systeem is. Het is goed om in het spreken met God de Allerhoogste de woorden waarmee u spreekt zorgvuldig te kiezen.

Het is duidelijk dat het gebed behoort tot de taken van de ambtsdrager. De apostel Jakobus zegt dit duidelijk in zijn brief: *Is iemand krank onder u? Dat hij tot zich roepe de ouderlingen der Gemeente, en dat zij over hem bidden, hem zalvende met olie in de Naam des Heeren. En het gebed des geloofs zal de zieke behouden, en de Heere zal hem oprichten, en zo hij zonden gedaan zal hebben, het zal hem vergeven worden* (Jak.5: 14,15).

Op de betekenis van de begeleidende ambtelijke handeling, namelijk het toepassen van zalfolie, wordt hier niet ingegaan³.

Allereerst moet de bede zijn of de Heere Zich ontfermen wil over de hulpvrager. Daarna is er plaats om te vragen of de Heere verstand en leiding wil schenken om gepaste middelen te vinden, die Zijn goedkeuring kunnen wegdragen en waaraan Hij Zijn zegen wil verbinden. De Heere Jezus gebruikte soms ook voor het verstand niet te begrijpen middelen. De mens mag zijn verstand daarbij gebruiken, hij mag ook hoop hebben. Vertrouwen op bedrog, afgoderij, bijgeloof is niet iets om voor te bidden. Daar moet de patiënt van afgemaand worden. Elke bede zal, als het goed is, gebeden worden in het besef dat God de enige oorsprong van alle goeds is en dat noch onze zorg en arbeid, noch Zijn gaven zonder Zijn zegen ons gedijen en dat wij derhalve ons vertrouwen van alle schepselen aftrekken en op Hem alleen stellen. (H.C. Zondag 50, over de vierde bede).

³ Bewust is “ziekenzalving” in dit artikel niet genoemd omdat de ambtelijke zorg (in dit geval het ambtelijk gebed met daarbij een zalving als extra toevoeging) waarover de apostel Jacobus schrijft nimmer onder “geneeswijzen” geschaard kan worden. Niet onder de wetenschappelijke en niet onder de alternatieve geneeswijzen.

Literatuur

E.C. van Balen e.a., *Mag ik alternatief behandeld worden?* (aanbevolen door HCF-Nederland)

W.J. Ouweneel: “Alternatieve geneeswijzen: de vragen op een rij”, in: *Bijbel en Wetenschap*, nr. 104 (okt. 1987) pp. 257-259 (fundamentele onderscheidingen voor de beoordeling van een alternatieve geneeswijze; zeer verhelderend)

Gerard Feller e.a., *Tovenaars van de 20ste eeuw*.

David Hunt en T. McMahon, *Christendom in verleiding*. Amsterdam 1985.

Hugo S.Verbrugh en Maud Kips, *Al te naïeve geneeskunde? Materiaal voor de vorming van een oordeel over alternatieve geneeswijzen*, Kampen 2004.

Paul van Dijk, *Geneeswijzen in Nederland. Compendium van alternatieve geneeswijzen*, Deventer 2003.